

"Na Stu an na Musca"

Raj nad Breginjskim kotom

"Jutre pojmo gou u kót", saj je vremenska napoved končno naravnost odlična! Gremo "gou u" prelepi Breginjski kot, na skrajni zahodni del, na beneški del domovine, ter na Stol in na Muzca. Gremo torej tja, kjer se stikajo Dinarsko gorstvo in Alpe, nato pa navzgor, na mehke zaobljene griče, kjer se stvarjenje sveta nikdar ne konča. Prebrala sem, da se domači ljubitelji gora trudijo, da bi tem hribom vrnili originalna imena, taka, kot jih poznajo domačini. Mali Muzec je samo Muzec (po domače Musc), Veliki Muzec je Gabrovec (po domače Gabruc), Stol pa je samo Stu.

Bilo je zgodaj zjutraj, Breginj, ki je danes čisto drugačen, kot je bil pred rušilnim potresom leta 1976, se je ravno prebujal. Ostali so mu ime, cerkev z župniščem in dve domačiji. Tudi tisti most čez Belo še vedno stoji in mi drami spomine. Takrat v otroštvu se mi je zdel strašansko visok in širok, ščitila ga je močna železna ograja. Hodila sem tja, na sredino mostu, in zrla v reko, ki je na Vojskem nisem imela. Most se je v mojih očeh z leti pomanjšal in zožil, nekoč divja reka je postala rečica. Tudi korita, v katerem sva s svačinjo splakovali perilo, ni več. O hiši, v kateri sem počitnikovala, danes ni več sledu, spomine preraščajo trave. Le divji kostanj s svojo široko razpeto krošnjo še vedno stoji in kljubuje spremembam.

Z nostalgijo v srcu sem šla skozi lepo urejeno novo naselje. Ran po rušilnem potresu že dolgo ni več, a v srcih ljudi ostajajo brazgotine. V mislih sem obudila spomine na vas, na stare kamnite hiše, zgrajene v beneško-slovenskem slogu. Vidim jih, tesno skupaj so, nudijo si zavetje, oporo. Čez lesene ganke padajo rože, skozi napol priprta vrata diši po domu. Zvonci zvončkljajo, po utrjeni vaški poti prihajajo krave in vsaka ve, kje je njen dom. Čutim usklajenost vasi, njena vdih in izdih sta globoka in mirna. Slišim vrišč otrok, ki v spontanah igrah odkrivajo svet, čutim nemir mladih src. Čutim zrelost. Slutim počasno ugašanje vaze zgrbljenih temnih postav, ki se s koščeno roko oklepajo ganka in hvaležno srkajo vase poslednje odmerke življenja.

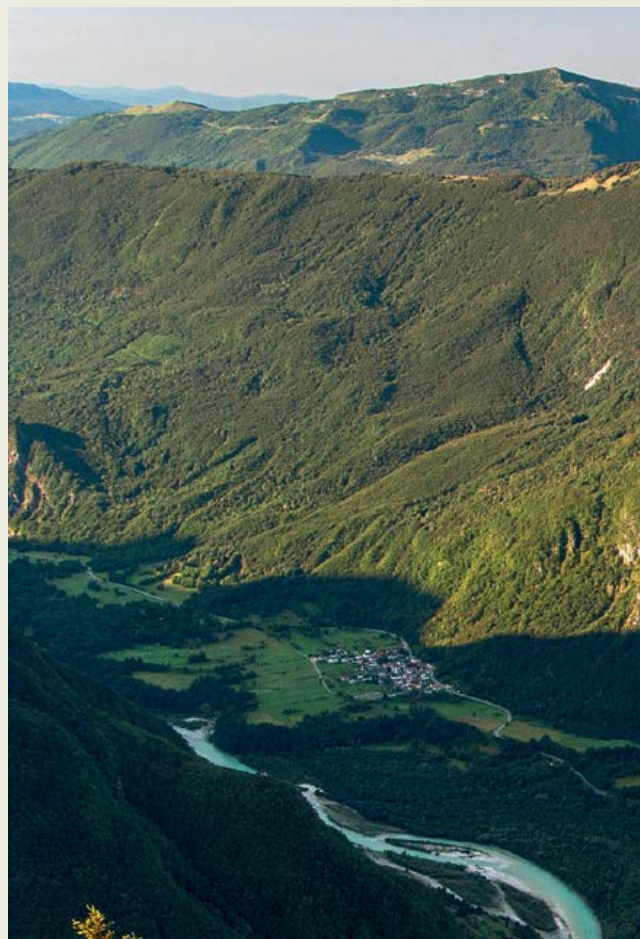
Tak ostaja "moj" Breginj, zdaj pa bo treba navzgor, na tista prostrana gola pobočja. Pred več kot pol stoletja sem prvič uzrla ta raj, a se s te strani vse do danes vanj še nisem povzpela.

Raj pod Stolom

Vaška cesta kmalu zavije v gozd, ki je tistega jutra dišal po mokroti. Reka, ki v neizraziti grapi pada čez zgrajene pregrade, je vlago še stopnjevala. Široke serpentine gozdne poti preseka nekaj bližnjic, ki pa za naju

niso bile nič mikavne. Pobočja Stola in Muzcev nad nama so bila sveže umita, prav tako tudi že skoraj kičasto modro nebo.

Bukov gozd se je vse bolj gostil in kmalu sva prišli do odcepa za Stol, ki vodi mimo male in obnovljene cerkvice sv. Marjete. Sveže odprti cvetovi kranjskih lilij za njenim obzidjem so mi sporočali, da še ni nič zamujeno. Zaradi deževja sem namreč imela kar nekaj skrbi, kako bo letos z razcvetom. Ta pride in gre in nič ne sprašuje, kje vandraš in ga zamujaš. Gozd se nad cerkvico redči, steza nad nami se vse bolj strmo dvi-

ga navzgor. To pomlad sva se s kolegico Darjo potikali le po zaraslih predgorjih in čas je, da preseževa goščo. Nad nama se je po nekaj zavojih resnično "odprlo" nebo. Je to že raj ali le prispodoba raja? Če je tako, lahko mirno ostaneva tu. Čez greben se je razlivala jutranja luč. Tipaje je drsela navzdol po s floro bogatih traviških in sproti sušila jutranjo vlago. Pobočje je valovalo kot žitno polje, v mehke naborke zelenega žameta so se zarisale komaj opazne sence. Svetloba se je igrala, gorski in širokolistni jelenovec sta že razpirala svoje dišeče kobule. Pogled je nezaupljivo begal navzgor. Ne, saj ni tako daleč! Ni tako daleč, kot če gremo po plošči na Krn, kjer so razdalje na videz varljive, sem modrovala v mislih!

Po dveh pohodnikih, ki sta bila že visoko nad nama, sva končno le videli, kje je nadelana pot. Stezica, ki se v malih zavojih oklepa grebena, ujame "val" in mu sledi vse do modrine. Zrak je rahlo drhtel, tudi gola pobočja nad nama so drhtela. Zaobljen in s te strani pohleven hrbet Mije je videti, kot da sili v Matajur, ki je iz te perspektive malce robusten. Počivali sva na izbočenih kucjih raz in vleki na plan prve prigrizke. Ne zajtrkuješ pogosto, če sploh kdaj, med mehкими kobulami cvetočega jelenovca, pisan svet žuželk pa ti nežno prebira strune. Sedeli sva sredi raja, ki je tako blizu in hkrati daleč stran od tega sveta. V pregreti glavi mi je ob pogledu na vas, ki je zdaj ležala precej globoko pod nama, "poblisknil" še en spomin.

Bilo je zadnje popoldne mojih zadnjih počitnic v Breginju. Od nekod se je pojavil postaven kótar in me, mlado lolito, povabil, da mi razkaže Breginj. Lepo se vidi ta potka, danes cesta, kjer je potekal najin spre-

hod. Peljal me je navzgor na vzpetino, do pokopališča, da sva z višine gledala vas. V spominu so mi ostali samo obrisi s starimi korci prekritih streh, travnik z njivo in nekakšno obzidje. Njegove globoke temne oči so izžarevale temperament slovenskobeneške krvi, ki se ljudem v teh koncih pretaka po žilah. Nazaj grede sva upočasnila korak in vse pogosteje se je obračal k meni. Rekel mi je, da ga na nekoga spominjam. Nato me je nevsiljivo poljubil, zardela sem, on pa me je vprašal, zakaj sem zardela.

Vrnila sva se v vas, on pa mi je, zato da bi naslednje jutro zamudila avtobus, prestavil budilko. Sorodnica je bila nanj prav simpatično huda. Rekla mu je, da sem še premlada čččica, naj raje kakšni sebi primerni razkaže Breginj. Tako se je nedolžna romanca tisto popoldne, tako kot se je začela, tudi končala, jaz pa sem se naslednji dan vrnila domov.

Pot, ki je lepša od vrha

Ko se tako ali drugače potikam doma in po svetu, mi ne zadostuje zgolj košček lepe narave ali težko doseženi vrh. Hočem več, hočem celoto. Gora ni samo gora, pod njo so predgorja, doline in reke, ki iščejo pot. Med njimi prebiva človek in vsi smo povezani v eno samo celoto. Vsaka naša celica nosi zapis prostora in časa, od tise prvih zaznav. Človek lahko božjo stvaritev narave s svojo svobodno voljo nadgradi ali pa ruši. Raj nad tem kotom, ki se danes mestoma čisto počasi zarašča, je človek v boju za preživetje le nadgradil. Nismo prvi, nešteto rok je negovalo ta travnik tudi za pašo naših oči. Nešteto nog je v breg nadelo stope tudi za naše podvige. V domišljiji poslušam udarce sekir, brušenje kos,

*Matajur in
Kobariški Stol
Foto: Oton Naglost*

*Bivak pod Muzcem,
levo vrh Gabrovca
ali Velikega Muzca
Foto: Olga Kolenc*

njih zamahe. Pot lije v potokih, z žeblji nabiti podplati iščejo stope. Prišle bodo grabljice, naborki do tal segajočih kril se bodo zilili v eno samo valovanje.

Breginjski rojak, pisatelj Rudi Šimac, ki je vnet pripovedovalec ter zapisovalec povesti in zgodb, ustvarja neprecenljiv dokument tega prostora in časa. Že dva stavka iz njegove pripovedi, ki segata vse do konca srednjega veka, sta dovolj, da začutimo težo spomina: "Običajno so si starci sodili sami, da bi rešili lačna usta otrok. Odtavali so v gozd in zmrznili ali pa se pogнали v prepad ..." Ljudem v tem kotu, tako kot po vseh zakonitih vaseh, nikoli ni bilo prizaneseno. S svojo pokončno držo, vztrajnostjo in optimizmom so na porušenih temeljih starih domov postavili nov Breginj.

Dolina pod nama se je poglobljala, tudi obsežni vrtovi jelenovca so ostali pod nama. Rapontika, redka slovenska gorska roža, ki jo najdemo le na enem mestu v Kamniških Alpah in ponekod v Zahodnih Julijskih Alpah, je razpirala popje. Stol danes po zaslugi naravovarstvenikov ščitita dve območji Natura 2000. Sonce, ki leze v zenit, in steza, ki se sicer v zavojih, a strmo dviga navzgor, pomagata potu, da lije v potokih. Pijača v nahrbtniku se mi je nekam hitro sušila, a treba bo na vrh in še nazaj v dolino. Tako pač je, včasih je vode premalo, včasih ostane še za umivanje nog.

Strmina se v zgornjem delu stopnjuje, korak nazaduje, tuja pohodnika pa se že vračata z vrha.

"We are walking so slowly (mi hodimo tako počasi)," sem dodala pozdravu in s pogledom ošinila noge mladih gazel. Dabila sem tolažbo, da se tudi počasi pride na vrh. Po dosegu grebena se je korak umiril, pogled pa je premeril razdaljo do vrha. Nad nama se je še vedno pelo popolnoma jasno nebo, le nad kaninjskim pogorjem se je nabralo nekaj oblakov. Pokrajina proti jugozahodu je vse močnejše bledela, motne barvne ploskve so ostajale le še meje senc in svetlobe. Tudi greben Muzcev, ki se nadaljuje v isti smeri, posnema gibe valov, vse dokler ne doseže Breškega Jalovca. Desno od njega se skoraj vzporedno nizajo novi grebeni. Pomislila sem, kako velik je naš planet, čeprav je le

pika v vesolju. Pomislila sem na že dolgo pokojno, staro osamljeno ženo iz naše vasi, ki nikoli nikamor ni šla. Ko so jo sorodniki nekega dne posedli v avto in jo odpeljali, se je potem samo še čudila:

"Tako daleč so me peljali, vse do Tolmina, svet pa je bil le še naprej ...!"

Jaz sem danes šla še dlje od Kobarida in tudi tam gori nad kotom še ni bilo videti konca sveta. Dosegli sva vrh Stola in posedeli v edini senci ob pretvorniku. Brenčanje umetnih mušic in glede na videno nezanimiv vrh sta naju na hitro pregnala na pot v smeri prihoda.

Mali Muzec, Muzec ali pa Musc

Ko sem končno razčistila s temi imeni, mi je malce odleglo. Ni mi vseeno, če kdo spreminja moje ime, prvo in resnično moje, kar so mi dali v življenju. Tudi Mali Muzec naj bo samo Muzec ali pa Musc, zato domorodce v njihovi želji po starih imenih vrhov tudi iskreno podpiram!

Ko je po dobrem tednu sledil nov predah v dežju in je posijalo sonce, sva z Darjo že navsezgodaj zjutraj "zagrizli" v breg. Iz istega izhodišča v Breginju, iz iste smeri kot za Stol, le da z gozdne poti nad vasjo namesto na desno zavijemo na levo. No, pa sva "grizli" navzgor v dobri veri, da taka hoja odlično raztaplja maščobo v pasu. Na videz podobna tura, kot je na Stol, tukaj postaja povsem nova zgodba. Nad gozdno mejo, ki je neke na tretjini poti, sva prečili oster in krušljiv greben, ki zahteva previdnost. Iz doline na videz še mehki, le malce bolj razgibani razi, kot so na pobočjih pod Stolum, tukaj počasi kažejo rebra, zemlja plitvi. Strmina narašča, ozka stezica, ki tudi tukaj oklepa razgaljeni greben, ponekod prehaja v stope. Žive duše ni bilo in počasi sva vstopali v del izgubljenega raja.

Znova se mi je pojavil občutek varljivih razdalj. Pot je curljal in v tistem trenutku bi se najraje znašla na morju. V Portopiccolu, v novozgrajenem naselju v Sesljanu, kamor s pregrete Goriške bežimo na morje. V mehkih sandalih bi tik nad zalivom mirno srebala

kavo. Hitro sem potlačila udobne želje, za take užitke bo še čas, saj nas morje z leti čaka, gora pa se nam odmika. Ob pogledu na šopke planik, ki so cvetele ob stezi, je misel že odhitela navzgor in greben z od daleč vidnim bivačkom se je počasi nižal.

Dosegli sva rob grebena in odšli do bivača. Na stežaj sva odprli vrata, da se malce prezračijo, se podkrepili, nato pa prijetno dremotni še malo "zalegli". Škoda, da so v bivač navalili glodavci, ki se jih zlepa ne rešiš, za seboj pa pustili sledi. V skrbi, da bi lahko spali vse do naslednjega dne, sva po približno pol ure skočili pokonci. Čas je bil, da se povzpneva na vrh. Dež je ponoči shladil ozračje in veter, ki se je gnal čez greben, je klical po vetrovki s kapo. Kopast in s travo poraščen Mali Muzec, Muzec ali pa Musc, ki je z grebena videti čisto pohleven, naju je tiho čakal. Tišina je občasno prekinil le zvok motorne žage, ki je prihajal od nekod iz dolin.

Gola pobočja tu zgoraj naši svobodi bivanja dajo še več dimenzij. Začutila sem to odmaknjeno, malo obiskano in vendar tako edinstveno goro. Neskončen mir, ki preseže obzorje, se seli v nas in se s sleherno kapljo krvi pretaka po žilah. Kaninsko pogorje se je zavilo v meglo. Vлага, ki je parela iz zbitih snežnih plazov, se je pod sončnimi žarki dvigala v zrak. Globoko pod nami se v smeri Bovške kotline sredi belih prodišč zrcali reka Soča. Precej nedolžna je še in mladostno igriva.

Misli so me odnesle. Vsi smo ena sama celota, ki vede ali ne stremi k svetlobi. Jadrarno padalo je komaj slšno zdrsnilo skozi praznino. Povsem otipljivo je, vodi ga človek, njega pa vodijo sanje. Tako človeške so in hkrati balzam za dušo. Vsak nov dan je kot nepopisan list papirja. Nov, povsem navaden, pa vendar drugačen. Lahko je lepši od najlepšega praznika. Če sami to hočemo, zmoremo in znamo.

Po strmem južnem pobočju sva sestopili do oznak in se priključili stezi, kjer sva v smeri prihoda zavili na levo, k bivaču. Izredno strm, čeprav s travo poraščen raz, posebno v mokrem zahteva previdnost. Če zdr-

snem, se bom kotalila kot s štrikom prevezano breme sena, sem premlevala v mislih. Če sem dan pred kresno nočjo na strmih pod Stolom čutila ples najbolj subtilnih vilinskih bitij, sem tukaj čutila, da Muzca ostajata sama. Sama, tako kot so sami vsi malce ukrižljeni skalni izrastki, ki tik nad gozdno mejo vsak zase v neustavljivi želji po bog ve čem zaman želijo navzgor. Tako sva s kolegico, vsemu deževju navkljub, prelisčili vreme in izpolnili vse svoje načrte. Iznad Breginjskega kota sem se tako prvič povzpela na Stol ali Stu, na Malega Muzca, ki je samo Muzec, po domače pa Musc. Nedaleč stran, skoraj na dosegu rok, sem videla, kakšen je Veliki Muzec oziroma Gabrovec ali Gabruc. Vode sem imela ta dan več kot dovolj, tudi za umivanje nog je nisem potrebovala. Kristalno čista Bela je ob prihodu v dolino zastoj ponudila celoten tretma.¹ ●

*Mali Muzec/Muzec,
po domače Musc
Foto: Olga Kolenc*

¹ Opisa vzponov na Stol in Muzec si lahko preberete v *Planinskem vestniku* 10, 2010 (op. ur.).

Pohodniški nahrbtniki.

Vsi letni časi, vse poti.

Na voljo v:

Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),

Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),

Trgovina Rossi Sport (Celje), Trgovina Annapurna (Ljubljana),

Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec), Trgovina Elan (Begunje),

Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

www.factorystore.si